

másra rávenni, mint amit beleégetett az évtizedes, évszázados társadalmi szokás, minta, elvárás, törvények? Igen. Talán egy új program. De ki lenne a programozó? Jelentkező van rá elég – kint, kívülről és ha őszinte vagyok belül is: én, én, én... Igen. Ettől óvnak minket nagy tanítóink. A külső programoktól és a külső programozóktól valamint önmagunktól is. Akkor van-e más lehetőség? Vagy marad szegény felettünk lévő, befogadónk számára az ehhez, a számára alig érthető kautikus változásokhoz való folyamatos alkalmazkodás?

*

Igen. Tanítóink azt mondják, hogy van. Az egyik így: Kezdetben legyen egy belső, ideiglenes intéző, akire szolgatársai hallgatnak és aki felügyeli a munkájukat, miközben áll az ajtóban és várja uruk érkezését, aki a birtok gazdája és akit a birtok minden javának felszolgálásával fogadnak. Ugyanakkor az úr, ha megérkezett maga is szolgálni fog: megjutalmazza a szolgálókat és maga szolgálja fel a nekik megfelelő táplálékot.

A másik így: Az élőlények száma végtelen, fogadom, hogy mind megszabadítom. A félrevezető gondolatok és érzelmek világa kimeríthetetlen, fogadom, hogy mind elkerülöm. Az igaz tanok sora megszámlálhatatlan, fogadom, hogy mind megtanulom. A felébredés útja bejárhatatlan, fogadom, hogy szüntelenül járom.

A harmadik meg így: Száz meg egy vezetője van a szívnek, közülük felfelé csak egyetlen vezet. Halhatatlan égbe ezáltal jutunk, kifelé ágaznak mind a többiek. A hüvelyknyi Ember a legelső Lélek, minden lény szívében megtalálható. Tépd ki hát bátran, mint a nádat a gazból, tudd, Ő a tiszta, Ő a Halhatatlan, tudd, Ő a tiszta, Ő a Halhatatlan.

S a negyedik – ismeritek: Jónak kell lenni!

Akinek van füle a hallásra, hallja meg! – tették hozzá tanítóink.

Kőbánya, 2017. Karácsonya

RANIER MARIA RILKE

TOLL ÉS KARD

Egy szoba sarkában állt egy kard. Pengéjének csillogó, acélos felülete, melyet a napsugarak érintettek, vörös fényben tündökölt. A kard büszkén tartott szemlét a szobában; látta, hogy minden az ő ragyogásában gyönyörködik. Minden? — Mégsem! Ott feküdt az asztalon tétlenül a tintatartónak dőlve egy toll, amelynek legkevesbé sem jutott eszébe, hogy annak a fegyvernek villogó fensége előtt hajlongjon. Ez bosszantotta a kardot, így kezdett tehát beszélni:

— Hát ki vagy te, te semmirekellő, hogy nem hajolsz meg ragyogásom előtt, és nem csodálsz, mint a többiek? Tekints magad köré! Minden eszköz hódolattal áll mély sötétségbe burkolózva. Engem, egyedül engem

választott ki kedvencéül a fényes, boldogító Nap; engem kelt életre kéjes lángcsókjaival, s én megjutalmazom őket, miközben ezerszeresen sugározom vissza az ő fényét. Csak hatalmas fejedelmeknek jár ki, hogy csillogó öltözetben belépjenek ide. A Nap ismeri hatalmat, ezért borítja vállaimat sugarainak királyi bíborával.

Mosolyogva válaszolt erre a megfontolt toll:

— Nézd csak, milyen öntelt és büszke vagy, és hogy pöffeszkedsz kölcsönzött csillogásodban! Ám mi ketten — gondold csak meg — egészen közeli rokonok vagyunk. Mindkettőnket a gondoskodó föld szült, az őslapotban talán mindketten ugyanannak a hegynek mélyében feküdtünk egymás mellett — évezredek óta; mígnem a buzgó emberi szorgalom föl nem fedezte azt a hasznos érceret, amelynek alkotórészei voltunk. Mindkettőnket kivettek; nekünk, a durva természet akkor még esetlen gyermekeinek a gőzölgő tűzhely heve fölött, a kalapács hatalmas ütései alatt a földi tevékenység hasznos tagjaivá kellett válnunk. És így is történt. Te kard lettél — nagy és erős hegyet kaptál; nekem, a tollnak, vékony, finom hegy jutott. Valóban alkothattunk és hathattunk, csak fénylő hegyünket kell benedvesíteni. Neked vérrel, nekem — csupán — tintával!

— Ez a tudálékos modorban tartott beszéd — vágott most közbe a kard — igazán nevetésre késztet. Ez éppen olyan, mintha az egér, ez a haszontalan állatka, az elefánttal való közeli rokonságát bizonygatná. Az beszélné így, ahogy te! Mert az elefánthoz hasonlóan annak is négy a lába, sőt az ormányával is nagyra van. Így azt hihetnénk, egy kicsit rokonok! Te most, kedves toll, igen ravaszul és számítón csak azt nevezted meg, amiben hasonlítok hozzád. Ám én elmesélem neked, mi az, ami megkülönböztet bennünket. Engem, a villogó, büszke kardot, egy merész, nemes lovag övez derekára; téged azonban, téged egy öreg írnokocska tűz hosszú száráfüle mögé. Engem az én uram erős kézzel ragad meg és hordoz az ellenség soraiban; én vezetem át őt. Téged, legjobb toll, a te magisztered vezet reszkető kézzel a megsárgult pergamen fölött. Én rettenetes dúlást végzek az ellenség között, bátran, vakmerően szökkenek hol erre, hol arra; te örökös egyhangúságban kaparászol a pergameneden, és fikarcnyit sem merészkedsz letérni arról a pályáról, amelyre a vezető kéz óvatosan irányít. És végül, végül - eróm fogytán - ha megvénülök és gyöngé leszek, hősökhöz méltóan fognak tisztelni, közszemlére tesznek ki az ősök arcképcsarnokában, és csodálnak. De mi történik veled? Ha urad elégedetlen, ha megöregszel, és vastag vonalakat húzva kezdesz mászni a papíron, megfog, letép a szárról, amely támaszod volt, és elhajít, hacsak nem gyakorol kegyet, és pár nővéreddel együtt néhány krajcárért el nem ad egy ócskásnak.

— Néhány vonatkozásban — szólt közbe nagyon komolyan a toll — nincs igazad. Hogy engem gyakorta

kevésbé becsülnek, ez igaz, mint ahogy az is, hogy miután hasznavehetetlené váltam, nagyon rosszul bánnak velem. De azért a rendelkezésemre álló hatalom, amíg dolgozni tudok, nem csekély. Megér egy fogadást!

— Te akarsz nekem fogadást ajánlani? — nevetett az elbizakodott kard.

— Fogadd el, ha van merszed.

— És ha elfogadom? — szólt közbe a kard, amely még mindig nem tudott magához térni a nevetéstől. — Miben áll a fogadás?

A toll azonban elhelyezkedett, szigorúan hivatalos képet öltött, és hozzákezdett:

— Fogadjunk, ha akarom, képes vagyok téged megakadályozni, hogy folytasd a munkádat, a harcot.

— Hohó, ez merészen hangzik!

— Elégedett vagy?

— Elfogadom.

— Nos jó — mondta a toll —, lássuk

E fogadás megkötését követően néhány perc múlt el, amikor egy fiatalember lépett be díszes páncélban, megragadta a kardot, és a derekára kötötte. Azután elégedetten nézegette a ragyogó pengét. Kintről éles trombitaszó és dobpergés hallatszott — csatára hívott. A fiatalember éppen el akarta hagyni a szobát, amikor egy másik, gazdag ékszereiről ítélve magas méltóságot viselő férfi lépett be. Az ifjú mélyen meghajolt előtte. A magas tisztségű eközben az asztalhoz ment, megragadta a tollat, és sietve odaírt valamit — A békeszerződés már alá van írva — szólt mosolyogva. Az ifjú ismét a sarokba állította kardját, és mindketten kimentek a szobából.

De az asztalon ott feküdt a toll. Játszott vele a napsugár, nedves féme vakítón csillogott.

— Nem vonulsz csatába, kedves kardom? — kérdezte mosolyogva.

Ám a kard csöndesen állt a sötét sarokban. Azt hiszem, soha többé nem kérkedett.

(1893)

MERZA JÓZSEF

A MATEMATIKA ÉS A KERESZTÉNY GONDOLKODÁSMÓD

A matematikus is térben és időben létezik. Amikor tehát arra vállalkozom, hogy a matematika és a keresztény gondolkodásmód viszonyáról szóljak, helyesebbnek és hasznosabbnak tartom, hogy bemutassam egy keresztény matematikus gondolkodásmódját, amely radikális történelmi áttrendeződések hatására alakult ki Magyarországon. A katolikus egyházhoz tartozom. Életem első harmadának teológiai látásmódját a 30-as évek felfogása határozta meg. Ez a látásmód szembesült a kommunizmus vallásellenes támadásával és változott át a kezdeti passzivitásból aktívvá életem második harma-

dában, maga mögött tudva a II. Vatikáni Zsinat ösztönző hatását. Minthogy azonban kisközösségben élő ember is voltam, a harmadik húsz évben tapasztalnom kellett a konzervatív belső egyházi tendenciák hatásából eredő nehézségeket és az elmaradt egyházi megújulás miatt a ma feszültségeit is. A következőkben megkísérlem annak felvázolását, hogy milyen szemléletet alakított ki bennem a matematikai gondolkodásmód az idők által hozott elméleti és gyakorlati hitkérdések megoldása vagy legalább értelmezése során.

A rendszeres vallásoktatásban és jó vallási közegben felnevelkedett fiatalember számára nem mindig jelent problémát Isten létének bizonyítása. Ha azonban kifejezetten vallásellenes támadásokkal találkozunk, s ezek a támadások nemcsak elméletiek, hanem egzisztenciális, érvényesülést is érintőek, akkor kellően tisztázni kell önmagunk számára, hogy miként látjuk a teodíceai kérdést. A szentírás nevelkedett ember számára érték Pál apostol kijelentése: "Isten... örök ereje és isteni mivolta, a világ teremtése óta művei alapján értelemmel felismerhetők" (R 1,20), vagy Károli szerint "az ő örökkévaló hatalma és istensége, a világ teremtésétől fogva az ő alkotásaiból megértetvén megláttatik". A napi imáját végző hívő szívében ott él a zsoltáros szava: "Az egek beszélnek Isten dicsőségét és kezeinek munkáját hirdeti az égboltozat" (19. zsoltár). Az emberiség történelme azonban azt bizonyítja, hogy a csillagoktól fénylő égbolt ugyanúgy ébreszthet magányt is a szemlélőben, s jóakarátú tudósok serege nem látja meg a világban megdönthetetlen bizonyossággal az isteni kéz nyomát. Igyekszünk megfejteni az "eggek beszédét", s a bolygómozgás törvényeitől a nagyon távoli csillaghalmozatok viselkedéséig sok mindent le is írtunk, de magának az Alkotónak matematikai vagy fizikai bizonyossággal megragadható valóságára nem bukkantunk. Világnézetünk alapján tulajdoníthatjuk ezt a művet Ábrahám vagy Jézus Istenének, a láthatatlan Órásnak, egy titokzatos Értelemnek, vagy egyszerűen önmagának. Akármelyik felfogást is képviseljük, a természettudományok művelése előrehalad és a Mű újabb és újabb részleteibe hatol bele. A gyakorlat mindaddig azt mutatta, hogy a kutató ember számára Isten létének axiómája felvehető, s akkor ismeretvilága beágyazható egy sajátos szemléletbe. Ez a tudás mindmáig ellentmondásmentes, csakúgy mint az, amelyik az isteni nemlét axiómájára épít. Kemény beszéd ez, amely szent Tamás istenérveinek kritikájától indul, s amelyet a tamási érvek átfogalmazásai (pl. a Maréchal-féle) sem változtattak meg. A szubjektíve teljes bizonyossággal megélt hittől nem könnyű eljutni a teológusok mai megfogalmazásaihoz, miszerint a hit kaland, kihívás, a hit bizalommal történő ugrás az ismeretlenbe. Végül is azonban mind önmagunk, mind mások számára fontos, hogy belássuk: Isten léte nem levezethető tétel, hanem axióma. Nem bizonyítható, vagy ha bizonyítható, akkor a bizonyítás